

הכינוס הבינלאומי

יהדות המגרב וצרפת מסורות ותמורות

ט"ו-י"ח בתמוז תש"ע 30-27 ביוני 2010 האוניברסיטה של פאריס - סורבון

:הוועדה האקדמית

פרופ' ג'ולייט חסין (יו"ר), אוניברסיטת בר-אילן
פרופ' פול פנטון (יו"ר), אוניברסיטה של פאריס - סורבון
פרופ' משה בר-אשר, האוניברסיטה העברית
ד"ר זהבית גרוס, אוניברסיטת בר-אילן
ד"ר שמעון אוחיון, אוניברסיטת בר-אילן

הכנס בשיתוף ובחסות הארגונים הבאים:

הקונסיסטואר של צרפת כתר שלום ע״ש הרב שלום משאש המרכז הקהילתי היהודי , פאריס המרכז לקידום החינוך היהודי בתפוצות הפונד סוציאל, צרפת רדיו שלום, פאריס

ארגון והפקה:

אורה קובלקובסקי, מרכז דהאן, אוניברסיטת בר-אילן

לפרטים והרשמה:

52900 מרכז דהאן, אוניברסיטת בר-אילן, רמת-גן טל: 972-3-5342621 פקס: +972-3-5317959 טל: dahan.center@mail.biu.ac.il

תוכנית הכינום:

יום ראשון, ט"ו בתמוז תש"ע, 27 ביוני 2010

אולם שלום פשאש, בית הכנסת דון יצחק אברבנאל

22:00-19:00 שאש זא"ל מוקדש לזכרו של הרב שלום משאש זא"ל יו"ר: **ד"ר שמעון אוחיון**, מנהל מרכז דהאן, אוניברסיטת בר-אילן

דברי ברכה:

הוד מעלתו שגריר ישראל בצרפת, **מר דניאל שק**הרב דוד משאש, הרב הראשי של פאריס
ד"ר ג'ואל מרגי, נשיא הקונסיסטואר של צרפת
ד"ר צבי צמרת, יו"ר המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך
פרופ' פול פנטון, יו"ר הכנס, אוניברסיטה של פאריס-סורבון

:הרצאת פתיחה

הרב ד"ר משה עמאר, המכללה האקדמית אשקלון ואוניברסיטת בר-אילן *הרב שלום פשאש - פנהיגות בעידן הפודרני של תרבות צרפת*

יום שני, ט"ז בתמוז תש"ע, 28 ביוני 2010

סורבון, אודיטוריום פישלה

09:30-9:15 התכנסות

12:00-09:30 שב א: ראשית המפגש ההיסטורי עם תרבות צרפת י"ר: ד"ר שמעון אוחיון, מנהל מרכז דהאן, אוניברסיטת בר-אילן

דברי פתיחה:

פרופ' משה בר-אשר, האוניברסיטה העברית

פרופ' שמעון שוורצפוקס, אוניברסיטת בר-אילן *השנים הראשונות של הפפגש בין יהודי אלג'ריה וצרפת 1830 – 1845*

פרופ' פול פנטון, מנהל המחלקה ללימודי ערבית ועברית, אוניברסיטה של פאריס-סורבון פצב היהודים בפרוקו לפי עוסעים אירופאיים (פאות הט"ז-י"ט)

פרופ' ירון צור, אוניברסיטת תל-אביב הקונסול לואי שנייה (Chénier, 1782-1767) ופשפחת סופבל: פבשרי ההתקרבות בין צרפת ליהודי פרוקו?

גב' ג'סיקה מרגלין, דוקטורנטית, אוניברסיטת פרינסטון, ארה"ב יהודים פרוקאים בעלי דרכועים אלג'יראים: הגירה, אכזבה ובלבול בסוף הפאה 19 בצפון אפריקה

12:30-12:00 הפסקה

14:30-12:30

שב ב: כתיבה ויצירה ספרותית בצל תרבות צרפת

יו"ר: **מר משה זעפרני**, מפקח ארצי, מרכז מורשת יהדות המזרח, משרד החינוך *תוכעיות לחיעוך על קהילות ישראל*

פאריס , INALCO פאריס,

זהות לשונית פשולשת: הבטים ביצירתו הספרותית של שפואל מלכא 1882–1947

ד"ר צבי מלאכי, אוניברסיטת תל-אביב

השפעת התרבות הצרפתית - לחיוב ולשלילה - כהשתקפותה ביצירות הספרות העפטית (החכיאת וכד') בצפון אפריקה

ד"ר צביה טובי, האוניברסיטה העברית

יצירותיו ההסטוריות בערבית-יהודית של אליעזר פרחי: השפעת ערכי התרבות הצרפתית על רב פשכיל בחברה שפרוית

ד"ר חלי אברהם-איתן, אוניברסיטת בר-אילן

כאב השורשים הכפולים של יהדות המגרבּ בישראל - פריחת המחקר והיצירה הספרותית

15:00-14:30 הפסקת צהריים

17:00-15:00

ושב ג: ספרות ותרבות ${\mathcal M}$

יו"ר: **מר דניאל בן חיים**, מנהל המח' לחינוך, הסוכנות היהודית, פאריס

פרופ' יוסף טובי, אוניברסיטת חיפה

הדפסת ספרות ערבית-יהודית בארצות צפון אפריקה בתקופת השלטון הצרפתי

8 **ד"ר יגאל בן-נון**, אוניברסיטת פאריס

היחס האטביוולנטי של הנהגת הקהילה היהודית לצרפת ולתרבותה בשנים הראשונות לעצטאותה של פרוקו (1961–1961)

ד"ר אביבה ארגוב, אוניברסיטת בר-אילן

המגרב אשכעז- והקשר הצרפתי, ע"פ הרומן "בת ציון" ליהודה בורלא

גב' רות ביתן-כהן, דוקטורנטית, אוניברסיטת בר-אילן

"הילכו שניהם יחדיו?" - על שילוב הפסורת היהודית בצד תרבות צרפת אצל ר' יצחק פרעלי

יום שלישי, י״ז בתמוז תש״ע, 29 ביוני 2010

סורבון, אודיטוריום פישלה

ושב ד: אומנות 🎾

11:00-09:00

יו"ר: **מר יצחק דהן**, המרכז לקידום החינוך היהודי בתפוצות

פרופ' דומיניק ג'אראסה, אוניברסיטת בורדו 3, צרפת בתי הכנסת בתוניסיה בתקופה הקולניאלית: ההתנגדות לפודל הצרפתי

פרופ' דוד קאסוטו, המרכז האוניברסיטאי אריאל בשומרון *השפעות אירופיות, צרפתיות וברבריות על עיצוב בתי הכןסת בפגרב*

גב' ג'וליה בן לולו, דוקטורנטית, INALCO הטיפולוגיה של אריכטקטורת בתי הכנסת שנבנו בקזבלנקה תחת השלטון הצרפתי

> **ד"ר סוניה פלוס**, IRHT-INALCO, פאריס רשיפה של פורשת תוניסיה - הפשכיות הפסורת

> > 13:30-11:00 אושב ה: חברה ומשפחה (מיניר: פרופ' ג'ראר נהון, EPHE), פאריס

פרופ' בנג'מין סטורה, אוניברסיטת פאריס 8 *שלוש הגלויות של יהודי אלג'יריה*

ג'סיקה המרמן, דוקטורנטית, אוניברסיטת ניו-יורק, ארה"ב *ירושת "אדולף כרפיה" בזפן פלחפת אלג'יריה*

פרופ' יולנד כהן, UQAM, קנדה השוואת ההגירות היהודיות פצפון אפריקה לפאריס ולפונטריאול: נישואי תערובת בין קהילות

ד"ר ניקול צרפתי, INALCO, פאריס *תיאור היהודים בפסעו של אלכסןדר דופא לפרוקו ב- 1848*

ד"ר סימון מרג'ן-אוחנא, CNRS כתיבת הפצבות לפעי ואחרי הגעתם של הצרפתים בפרוקו: בית הקברות היהודי בפקעס

13:30-13:50 **גב' יעל דהן**, נציגת תל עם לאירופה, הצגת תוכנית: *העברית כאתגר לדור השלישי של יוצאי צפון אפריקה בצרפת*

> סיור בפאריס היהודית בהדרכתו של **פרופ' פול פנטון**, אוניברסיטה של פאריס-סורבון *פפגש בפטרו: Cadet*

יום רביעי, י"ח בתפוז תש"ע, 30 ביוני 2010

סורבון, אודיטוריום פישלה

שב ו: היסטוריה ותרבות 🥬

יו"ר: **פרופ' ירון צור**, אוניברסיטת תל-אביב

פרופ' חננאל מאק, אוניברסיטת בר-אילן *ר' שפואל אבן ג'פע וקשריו עם דרשנים בני פרובאנס*

מר אביעד מורנו, דוקטורנט, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב פחשבות על תהליך ההתפערבות בקרב יהודי פרוקו: ספר הפרוטוקולים של החועטה היהודית בטעג'יר 1860–1864

> מר משה עובדיה, דוקטורנט, אוניברסיטת בר-אילן העזרה של צרפת ליהודים מוגרבים-מערבים מארץ ישראל בעת פלחפת העולם הראשונה

ד"ר צילה הרשקו, אוניברסיטת בר-אילן שואה ורזיסט*ו*ס באלג'יריה. היסטוריה וזיכרון: סיפורה של פשפחת פשה בלץ

12:00-11:30 הפסקה

11:30-09:30

14:00-12:00 ושב ז: חברה ותרבות יו"ר: ד"ר זאב אפל, אוניברסיטת בר-אילן

פרופ' מיכאל לסקר, אוניברסיטת בר-אילן *"זכויות האדם היהודיים בצפון אפריקה וחברת 'כל ישראל חברים' 1860–1914"*

> **ד"ר לאה מקובצקי**, המרכז האוניברסיטאי אריאל בשומרון ש<mark>פות הנשים היהודיות בפרוקו בפאה 19 וההשפעה הצרפתית</mark> על שפותן בפאה 20

ד"ר יוסף שרביט, אוניברסיטת בר-אילן יחס רב-פ*עים של יהודי אלג'יריה לפעצפה הצרפתית, 1962–1830*

> **מר דוד ליטמן**, N.G.O., ג'נבה ביקורו של פשה פונטפיורי והתערבות כי"ח בפרוקו, 1864

> > 14:30-14:00 הפסקת צהריים

16:30-14:30 אתגרים בחינוך 16:30-14:30 יו"ר: **מר פטריק-פטי אוחיון**, FS.J.U. פאריס

פרופ' יוסף שטרית, אוניברסיטת חיפה תביעת הקהילות בפתיחת בתי הספר של כי"ח בפרוקו ובתוניסיה: "ליפודי העברית שווים לליפודי הצרפתית" ד"ר אריק כהן, אוניברסיטת בר-אילן תפישת המוסדות והכלים החינוכיים על ידי המדריכים הספרדים והאשכנזים המעורבים בחינוך יהודי בלתי פורמאלי בצרפת היום: ניתוח מבני

> **הרב ד"ר משה עמאר**, אוניברסיטת בר-אילן השפעת התרבות הצרפתית על ההלכה בעקבות החיעוך והתרבות הפעורבת בשני הפיעים

ד"ר זהבית גרוס, אוניברסיטת בר-אילן השפעת ה"אתוס הפגרבי" על הפבןה ועתידם של בתי הספר היהודיים בצרפת

ד"ר צבי צמרת, יו"ר המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך *אתגרים בחינוך הישראלי ביחס ליהודי התפוצות*

18:30-16:30 ושב ט: תרבות והיסטוריה 18:30-16:30 יו״ר: **פרופ׳ יוסף שטרית**, אוניברסיטת חיפה

ד"ר נעמי קאסוטו, מכללת דוד ילין, ירושלים *הצופים היהודים בצרפת בתקופת הרזיסטוס - דפותו של לאו כהן*

גב' סברינה דופורמנט, דוקטורנטית, אוניברסיטה של פאריס-סורבון הפתורגפעים היהודיים ב"יחידה האפריקאית"

מר מארק דל פונדו, דוקטורנט, אוניברסיטה של פאריס-סורבון ההתאזרחות הפאוחרת של יהודי הפזאב

ד"ר פול לזלי, אוניברסיטת פאריס 4 אחריותה של צרפת במהומות האנטישמיות של סטיף, 1920

ד**"ר גבריאלה אטלן**, INLCO, פאריס *פעפדם האישי של יהודי אלג'יריה בפבחן החוקים האזרחיים* בתקופה שלאחר "פקודת כרפיה"

ערב נעילה חגיגי - המרכז הקהילתי היהודי, פאריס 20:00

קטעי שירה: **שי אברמסון**, החזן הראשי של צה״ל

דברי ברכה: **מר אדמונד אלאלוף**, יו"ר המרכז הקהילתי בפאריס **מר רפי מרציאנו**, מנהל המרכז הקהילתי בפאריס **מר רפי מרציאנו**, מנהל

הרצאת אורח: **פרופ' רפאל דריי**, אוניברסיטת איקס-מרסיי בי**ן אלג'יר וצרפת: פסורות ותפורות - היבט אישי**

דברי סיכום: **פרופ' משה בר-אשר**, האוניברסיטה העברית **פרופ' פול פנטון**, אוניברסיטה של פאריס-סורבון

16h 30-18h 30 **Séance IX : Histoire et culture**

Président de séance : Pr Yossef Chetrit, université de Haïfa

Dr Noémie Cassuto, Collège d'enseignement supérieur David Yellin Les Éclaireurs israélites en France à l'époque de la Résistance : portrait de Léo Cohn

Sabrina Dufourmont, doctorante Paris-Sorbonne Les interprètes juifs dans l'armée d'Afrique

Marc Del Fondo, doctorant Paris-Sorbonne La naturalisation tardive des Juifs du Mzab

Dr Paul Lesley, université de Paris IV La responsabilité de la France dans les émeutes antisémites de Setif, 1920

Dr Gabrielle Atlan, INALCO, Paris Le statut personnel des Juifs d'Algérie à l'épreuve des lois civiles au lendemain du décret Crémieux (1870)

20h Soirée de clôture dans les locaux du Centre communautaire de Paris

119 rue La Fayette 75010

Chants liturgiques:

Shai Abramsohn, Premier cantor de Tsahal

Allocutions de bienvenue :

Edmond Elalouf, président du Centre communautaire de Paris **Raphy Marciano**, directeur du Centre communautaire de Paris

Conférencier invité:

Pr Raphaël Draï, université Aix-Marseille Entre l'Algérie et la France : tradition et transformation un périple personnel

Conclusions du colloque :

Pr Moshé Bar-Asher, université hébraïque de Jérusalem **Pr Paul B. Fenton**, université de Paris-Sorbonne

Dr Yossef Charvit, université Bar Ilan L'attitude plurivoque des Juifs d'Algérie à l'égard de la Puissance française, 1830-1962

David G. Littman, représentant ONG, Nations Unies à Genève La Mission de Sir Moses Montefiore (1864) et les débuts de l'Alliance Israélite Universelle au Maghreb

14h-14h 30 pause déjeuner

14h 30-16h 30 **Séance VIII : Les défis de l'éducation** Président de séance : **Patrick Petit-Ohayon**, F.S.J.U., Paris

> Pr Yossef Chetrit, université de Haïfa L'ouverture des écoles de l'AIU au Maroc et en Tunisie et les revendications communautaires : l'hébreu face au français

Dr Erik H. Cohen, université Bar Ilan Perception des lieux pédagogiques par les éducateurs sépharades et ashkénazes dans la France contemporaine : analyse structurelle

Dr Moshé Amar, Institut universitaire d'Ashkelon et université Bar Ilan La mixité à l'école : entre la tradition nord-africaine et le modèle français

Dr Zehavit Gross, université Bar Ilan L'influence de « l'éthos maghrébin » sur la structure et sur l'avenir des écoles juives en France

Dr Zvi Zameret, président du secrétariat pédagogique du ministère israélien de l'Éducation Défis de l'éducation israélienne par rapport aux Juifs de la Diaspora

MERCREDI 30 JUIN 2010 - 18 tammouz 5770

Sorbonne - Amphithéâtre Michelet

9h 30-11h 30 **Séance VI : Histoire et culture**

Président de séance : Pr Yaron Tsur, université de Tel Aviv

Pr Hananel Mack, université Bar Ilan Rabbi Samuel Ibn Jama' de Gabès et ses relations avec les prédicateurs juifs de Provence

Aviad Moreno, doctorant, université Ben-Gourion du Néguev Repenser le processus d'occidentalisation du judaïsme marocain : remarques sur les actas de la Junta juive de Tanger, 1860-1864

Moshé Ovadia, doctorant, université Bar Ilan L'aide française aux Juifs du Maghreb installés en Palestine, durant la Première Guerre mondiale

Dr Tsilla Hershco, université Bar Ilan La mémoire de la Shoah et de la Résistance en Algérie à travers l'histoire de la famille Belz

11h 30-12h 00 pause

12h-14h Séance VII: Société et culture

Président de séance : Dr Zeev Appel, université Bar Ilan

Pr Michael Laskier, université Bar Ilan L'Alliance Israélite Universelle et la défense des droits juifs en Afrique du Nord: 1860-1914

Dr Leah Makovetsky, Centre universitaire d'Ariel en Samarie L'influence française sur les prénoms féminins au Maroc aux XIXe-XXe siècles Guila Benlolo, doctorante, INALCO, Paris Typologie architecturale des synagogues édifiées à Casablanca sous le Protectorat français

Dr Sonia Fellous, IRHT-INALCO, Paris L'inventaire du patrimoine juif de Tunisie - persistance des traditions

11h-13h 30 Séance V: La société et la famille

Président de séance : **Pr Gérard Nahon**, EPHE, Paris

Pr Benjamin Stora, université de Paris XIII Les trois exils des Juifs d'Algérie

Jessica Hammerman, doctorante, université de New-York, USA *L'héritage d'Adolphe Crémieux pendant la Guerre d'Algérie*

Pr Yolande Cohen, UQAM (Canada)

Mariages exogames et reconfigurations communautaires chez les émigrés judéo-maghrébins : étude comparative

Dr Nicole Serfaty, INALCO, Paris

Les Juifs de Tanger décrits par Alexandre Dumas dans son voyage au Maroc (1848)

Dr Simone Mrejen-O'Hana, CNRS

L'écriture des épitaphes avant et après l'arrivée des français au Maroc : le cas du cimetière juif de Meknès

13h 30-13h 50 **Yaël Dahan**, représentante de Tal Am pour l'Europe L'hébreu : un défi pour la troisième génération nord-africaine en France

15h **VISITE GUIDÉE DU PARIS JUIF**

par le **Pr Paul B. Fenton**, université de Paris-Sorbonne Rendez-vous devant le métro Cadet

15h-17h Séance III: Littérature et culture

Président de séance : **M. Daniel Benhaim**, directeur du département de l'éducation, Agence juive, Paris

Pr Yossef Tobi, université de Haïfa

L'édition de la littérature judéo-arabe au Maghreb à l'époque du Protectorat français

Dr Yigal Bin-Nun, université de Paris VIII

L'ambivalence des dirigeants communautaires juifs envers la France et sa culture dans les premières années de l'indépendance du Maroc (1956-1961)

Dr Aviva Argov, université Bar Ilan

Le Maghreb, les Juifs ashkénazes et la "French connection" dans le roman de Yehouda Bourla: La fille de Sion

Ruth Bitan-Cohen, doctorante, université Bar Ilan L'harmonie entre tradition juive et culture française chez Rabbi Isaac Morali

20 h **Dîner - Centre Edmond Fleg**

8 bis rue de l'Eperon 75006 Paris tel: 0155421640

MARDI 29 JUIN 2010 - 17 tammouz 5770

Sorbonne - Amphithéâtre Michelet

9h-11 h **Séance IV : Art**

Président de séance : **Ytzhak Dahan,** Centre pour le développement de l'éducation juive

Pr Dominique Jarrassé, université de Bordeaux III Les synagogues de Tunisie durant la période coloniale : la résistance au modèle français

Pr David Cassuto, Centre universitaire d'Ariel en Samarie Influences européennes, françaises et berbères sur l'architecture synagogale au Maghreb Pr Paul B. Fenton, directeur adjoint du département d'études arabes et hébraïques, université de Paris-Sorbonne La condition des Juifs au Maroc à l'époque pré-coloniale selon les récits de voyageurs européens

Pr Yaron Tsur, université de Tel Aviv Le consul Louis Chénier (1767-1782) et la famille Soumbel: précurseurs du rapprochement entre la France et les Juifs du Maroc?

Jessica Marglin, doctorante, université de Princeton, États-Unis Juifs marocains avec un passeport algérien: migration, déception et confusion à la fin du XIXe siècle en Afrique du Nord

12h-12h 30 pause

12h 30-14h 30 Séance II : Écriture et création littéraire locales et le modèle français

Président de séance : **M. Moshé Zafrani**, inspecteur national du ministère de l'Éducation, chargé de la préservation du patrimoine des communautés juives

Pr Joseph Tedghi, INALCO, Paris

L'æuvre littéraire de Samuel Malka (1882-1947) ou la consécration d'une triple identité linguistique

Dr Tsvi Malakhi, université de Tel Aviv L'influence française sur la littérature populaire en Afrique du Nord

Dr Tzivia Tobi, université hébraïque de Jérusalem Les œuvres historiques en judéo-arabe d'eliezer Farhi: l'influence des valeurs culturelles françaises sur un rabbin éclairé dans une société conservatrice

Dr Chelly Avraham-Eitan, université Bar Ilan La souffrance des doubles racines du judaïsme maghrébin en Israël. L'essor de la recherche et de la création littéraire

14h 30-15h pause déjeuner

Programme

DIMANCHE 27 JUIN 2010 - 15 tammouz 5770

Salle Chalom Messas, Synagogue Don Isaac Abravanel 84-86 rue de la Roquette 75011 Paris, metro Bastille

19h-22h **Soirée d'ouverture**, dédiée à la mémoire du Rav Chalom Messas Président de séance : **Dr Shimon Ohayon**, directeur du Centre Dahan, université Bar Ilan

Allocutions de bienvenue :

S.E. M. l'Ambassadeur d'Israël en France, **Daniel Shek Monsieur le Rabbin David Messas**, grand rabbin de Paris **Dr Joël Mergui**, président du Consistoire central de France **Dr Zvi Zameret**, président du secrétariat pédagogique du ministère israélien de l'Éducation **Pr Paul B. Fenton**, université de Paris-Sorbonne

Leçon inaugurale :

Dr Moshé Amar, Institut universitaire d'Ashkelon et université Bar Ilan Le rav Chalom Messas et le judaïsme marocain du XXe siècle entre tradition et transformation

LUNDI 28 JUIN 2010 - 16 tammouz 5770

Sorbonne - Amphithéâtre Michelet 46 rue Saint-Jacques, 75005 Paris

9h 15-9h 30 accueil

9h 30 - 12h **Séance I: Le Maghreb et la France : premiers contacts** Président de séance : **Dr Shimon Ohayon**, directeur du Centre Dahan, université Bar Ilan

Allocution de bienvenue :

Pr Moshé Bar-Asher, université hébraïque de Jérusalem

Pr Simon Schwarzfuchs, université Bar Ilan Les premiers contacts entre les Juifs d'Algérie et la France 1830-1845

Comité scientifique

Professeure Juliette Hassine (présidente), université Bar Ilan
Professeur Paul B. Fenton (président), université de Paris-Sorbonne
Professeur Moshé Bar-Asher, université hébraïque de Jérusalem
Dr Zehavit Gross, université Bar Ilan
Dr Shimon Ohayon, université Bar Ilan

avec le soutien et la collaboration du

Consistoire central de France
Keter Chalom, à la mémoire du Rav Chalom Messas
Centre communautaire de Paris
Centre pour le développement de l'éducation juive
Le F.S.J.U. - Fonds Social Juif Unifié
Radio Shalom

Organisation et production :

Ora Kobelkowsky, université Bar Ilan

Renseignements et inscriptions:

Centre Dahan, université Bar Ilan, 52900 Ramat Gan. Israël Tél.: +972 3 531 79 59 Télécopie: +972 3 534 26 21 Courriel: dahan.center@mail.biu.ac.il

